

SLOVENSKÉ POHLADY 12 ²⁰¹⁵

NA LITERATÚRU, UMENIE A VEDU
ROČNÍK IV. + 131.

Časopis založil roku 1846 Jozef Miloslav Hurban. Vydávanie bolo obnovené roku 1881

Šéfredaktor:
Bystrík Šikula

Zástupca šéfredaktora:
Štefan Haviar (Martin)

Redaktorka:
Ingrid Skalická

Redakčná rada:
Július Balco, Mária Bátorová, Miroslav Bielik, Bohuš Bodacz, Boris Brendza, Etela Farkašová, Ľudovít Hološka, Anton Hrnko, Jaroslav Chovanec, Peter Jaroš, Jozef Mihalčovič, Štefan Moravčík, Dana Podracká, Marián Polonský, Jaroslav Rezník, Vincent Šabík, Marián Tkáč, Tomáš Winkler

Návrh obálky a grafická úprava:
Igor Štrbík

Sekretárka redakcie:
Magda Kušnierová

SLOVENSKÉ POHLADY ® na literatúru, umenie a vedu. Vydávajú Matica slovenská (P Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00 179 027) a Neografa, a. s., Martin (Škultétyho 1, 036 55 Martin, IČO 31 597 912) – november 2015

Vychádzajú s finančným príspevkom MK SR
Vychádzajú mesačne. Evid. číslo Ministerstva kultúry SR: EV 4013/10. Adresa redakcie: 812 51 Bratislava, Grösslingová 23, tel.:

+421 2 38 12 80 01

Filiálna redakcia: 036 01 Martin, P Mudroňa 1, tel.: +421 918 904 921

e-mail Bratislava:

slovenskepohladyba@matica.sk

e-mail Martin: slovenskepohlady@matica.sk

Administrácia (objednávky): Matica slovenská, 036 01 Martin, P Mudroňa 1,

tel.: +421 43 381 28 40,

e-mail: periodika@matica.sk

Objednávky na predplatné prijíma aj každá pošta a každý doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk

Predplatné do zahraničia:

Európa 30 € (vrátane poštovného),

Amerika, Austrália 45 \$ (vrátane poštovného)

Tlač: Neografa, a. s., Martin

Neobjednané rukopisy nevraciam. Rukopisy do č. 12 zadané do tlače dňa 19. novembra 2015. Stanovisko redakcie nemusí byť zhodné s názormi autorov publikovaných príspevkov.

ANTON
HYKISCH

PRÍBEH
NEUMIERAJÚCEJ
NÁDEJE

Žijeme vo svete, kde príbeh Vianoc sa stal marketingovým článkom a pomáha zvýšiť tržby obchodných reťazcov. Infantilizované Vianoce prekročili hranice kultúr. V Ázii som zažil vianočné stromčeky nad stohmi tovarov v krajinách, kde dominuje islam alebo hinduizmus. Batola komerčných Vianoc sa stalo globálne uznávaným článkom.

V skutočnosti žijeme vo svete, ktorý je vzdialenejší od posolstva Vianoc ako kedykoľvek predtým. Dvadsiate prvé storočie nie je storočím utopického raja, aký rysovali svetoví lídri po porážke dvoch krvavých totalitných systémov nacizmu a komunizmu. Vysnený svet absolútnej slobody je svetom nepretržitého násillia a zla. Násillie a zlo existujú od počiatku ľudských dejín. Nikdy však nedosiahli také všeobecné rozmery a také spoločenské uznanie ako dnes. Sme svedkami masívneho rozkladu hodnôt, ktoré donedávna tvorili základ civilizácie najúspešnejšieho modelu ľudského spoluzitia – euroamerickej civilizácie. Práve nové technológie, dôkaz všemocnosti a veľkosti Človeka, výrazne pomohli v deštrukcii základných hodnôt, na akých spočívala úspešná civilizácia Západu. Dve krvavé svetové vojny boli vlastne občianskymi vojnami medzi najvyspelejšími štátmi Západu. Dve vojny dokumentovali, že takzvané fundamentálne hodnoty sa rozpadli na prach. Masové vraždenie európskych národov medzi sebou ospravedlnili aj intelektuáli či cirkevní hodnostári bojujúcich strán. Práve tí, čo mali byť strážcami večne platných hodnôt.

Ani po roku 1945 nenastal večný mier. Historická skúsenosť nikoho nepoučila. Po polstoročí žijeme vo svete, kde Európa už nie je semeniskom bojov a je formálne zjednotená. To je dobrá správa. Zlou správou je, že kedysi dynamická Európa sa stáva dodýchavajúcim kontinentom. Stačilo päťdesiat rokov, aby Európa stratila svoju tvár, hrdosť, prameň svojej dávnej sily. Európa vymiera nielen geopoliticky a duchovne.

Európa vymiera demograficky. Magické číslo, ukazovateľ fertility, musí mať hodnotu najmenej 2,2, aby zabezpečil *jednoduchú* reprodukciu obyvateľstva. Aritmetika dejín je neúprosná. Ludský pár, muž a žena, musia priviesť na svet aspoň dve deti, aby nahradili svoj budúci zánik. Ukazovateľ pôrodnosti v Európe predstavuje polovičku tohto magického čísla. Veľké národy Európy, Nemecko a Rusko, vymierajú v rastúcom tempe. O malých národoch ani neveriac. Jestvujú podrobné štatistiky, o kolko menej bude mať obyvateľov Slovensko, Česko, Maďarsko o dvadsať rokov. Vymierame. Vymierame z vlastnej vôle a vlastnej nerozvážnosti. Tí dvaja nešťastníci z vianočného príbehu neváhali priviesť dieťa na svet v maštali na okraji mesta. My máme klimatizované byty aj autá, lietadlá, mobily a skajp, ale nemáme – nechceme mať – deti.

Podobne je na tom aj celá euroamerická civilizácia. Obe Ameriky, Austrália a Nový Zéland si vyrovnávajú demografický deficit riadenou imigračnou politikou. Európa si ešte donedávna stačila sama. Teraz sme svedkami masovej invázie státisícov a pomaly miliónov migrantov, čo zaplavujú Európu. Súčasní politici najkultúrnejších národov Európy, Nemecka a Francúzska, pozvudzujú milióny migrantov iných kultúr, aby vtrhli do Európy.

Žijeme v časoch bez pozitívnych vízií a ideálov. Európa už nemá veľkých štátnikov ako Churchill, Adenauer, de Gasperi, de Gaulle. Vizionári sú mŕtvi. Na ich miesto sme slobodnými voľbami dotlačili do čela Európy malicherných volebných obchodníkov. Krátkozraké úvahy o lacnej pracovnej sile, táranie o integrovaní migrantov, mediálne úsmevy majú zakryť ich nechť či neschopnosť povedať našim národom skutočnú pravdu: Sme v demografickej kríze, vymierame. Nehľadáme prirodzené príčiny tohto stavu. Nie sme schopní poskytnúť víziu. Dobrovoľne odstupujeme svoje miesto iným, vitálne dynamickejšim kultúram a etnikám.

V skutočnosti sa to nazýva zrada vlastných koreňov, vlastnej kultúry, vlastných hodnôt. Je to filozofia Titanicu, myslenie strokotancov. Žime dnešku, vyzúrme sa dnešný večer a dnešnú noc. Zajtrajšok nás nezaujima. Po nás potopa.

Kríza je zjavná, v tom sa zhodneme. V chause dezorientácie sa darí staronovým spasiteľom. Aj túto úvahu o Vianociach by sme mohli ukončiť

lacným záverom, že riešenie krízy je v návrate k starým osvedčeným hodnotám. Pôsobivým a srdce podmaňujúcim riešením by bol akýsi pomyselný štedrovečerný stôl, pri ktorom by zasadli Merkelová, Putin, Obama, František a ešte nezabítý anonymný vodca ISIS, zaspievali by si koledu, zaželali *Merry Christmas* a padli si do náručia. Samozrejme, je to nezmysel. Kresťania by tu veľa nezmohli.

Ponúkajú sa aj iné riešenia. Húfne vstávajú proroci novej lavice, nového sekulárneho humanizmu. Predávajú sa nové biblie oprášeného marxizmu. Ktože by pochyboval, že vo svete, kde 90 % materiálneho bohatstva sveta je v rukách len percenta finančných žralokov, jedinou záchranou je odstránenie kapitalizmu? Znovu sa mnohí pokúšame dúfať, že zmena sveta, východisko z krízy spočíva v zmene spoločnosti, tej akejsi abstrahovanej masy ľudí manipulovanej lídrami. Zabúdame na lekcie nedávnych dejín. Pokusy o zmenu sveta výmenou inštitúcií, zmenou politického systému sú odsúdené na neúspech. Hoci sú vedené najlepšimi úmyslami, nakoniec sa poväčšine menia na diktatúry, na pokusy totálne ovládnuť človeka. Hlásatelia sociálneho inžinierstva by mali budiť oprávnenú nedôveru aj dnes, v čase veľkej krízy.

Takže čo s Vianocami? Naozaj sú len sentimentálnym rituálom?

„Či neprichádza nad človekom chvíľa, keď nič neznamená?“ pýta sa Korán v súre 76. Nie je človek 21. storočia osamotenejší než kedykoľvek predtým? Neprichádzajú chvíle, keď celé mediálne bláznovstvo okolo nás nám lezie krkom a hľadáme niečo iné? Stačí jedna autonehoda, prasknutá cievka v mozgu, spadnuté elektrické vedenie, požadovica, zemetrasenie, tajfún, a zrazu človek nie je. Nejestvuje. Koniec. Basta.

Každý záchvev ľudského srdca, každá túžba vedieť viac o sebe a o okolitom svete vedie k zisteniu, že sme osamotení, vystavení neznámy silám a hrozbám. Náš život nezávisí len od nás. Je tu nepoznaný vesmír. Boh. Akýsi nepoznaný plán. Alebo večný Chaos? Od starých indických véd po najrôznejšie náboženstvá sveta ostávajú otázky, na ktoré človek nevie odpovedať. Potrebuje pomoc. Oporu. Nádej. Od počiatku ľudstva sa nazhromaždilo priveľa zločinu, krvi, zabíjania, bezcitnosti. Záhada človeka je záhadou Boha. Zločiny vznikajú v samotnom človeku. Človek stále kolíše medzi zlom a dobrom, medzi nebom a zemou. Priam si žiada stav rovnováhy, vyrovnania. Musí byť pobádaný k dobru a odstrašovaný od zla. Tu kdesi je logika každého náboženstva.

Skutočný zmysel Vianoc je pripomenutie, že Boh vstúpil do ľudských dejín. Kresťanstvo ako jediné náboženstvo sveta ukazuje, že Boh prejavil ľútosť nad stavom sveta, nad osamelosťou a bezradnosťou človeka. Nemáme tu do

činenia s nijakým prorokom, prostredníkom, tlmočníkom posolstva. Nijaký Budha, Konfucius, Lao-c', Muhammad. Autentický Boh zasahuje priamo. Je to, pravdaže, celkom absurdná a neveriteľná iniciatíva. Boh prichádza upozorniť svet nie s fanfárami, hukotom. Božie tajomstvo prišlo v prestrojení. Ne-nápadne. V akejsi zabudnutej provincii Rímskeho impéria. Za okolností, ktoré nevzbudili pozornosť sveta, ba ani všetkých kronikárov. Zo štyroch autorov evanjelií iba dvaja sa venujú Narodeniu. Jedine lekár Lukáš sa podrobnejšie venuje vianočnej noci.

Boží výsadok na nepriateľom obsadenú matičku zem je pozorne utajený. Mnohí mu právom môžu vysloviť nedôveru. Ozajstný príbeh Vianoc je o mladej žene, ktorá uverí informácii anjela. Mladá žena prijme rizikovú úlohu priviesť na svet plnohodnotného človeka, ktorý je zároveň označený ako Boh. Snúbenec tesár uverí žene, uverí ďalšiemu anjelovi a vezme na seba možnú potupu. Príbeh je aj o strachu kolaborantov (Herodes a farizeji), čo sa boja, že sa narodil akýsi nový líder povstania proti okupantom.

Boh Ježiš je Bohočlovek. Poľudštený Boh. Nielen prísny Boh židovských starozákonných prorokov a moslimov, ale aj človek so súcitom, radosťou i plačom, odpúšťajúci, uzdravujúci. Dá sa potupne popraviť, cíti bolesť, prosí Otca, aby ho zachránil. Neujde však spod kríža, ako to konštruujú novodobí spisovatelia. Pred dvetisíc rokmi bol stelesnením bláznivosti a ostáva ním aj teraz. Od začiatku odmietol angažovať sa v politike. Dobré vie, že zmena spoločenských podmienok je druhoradá, ak sa nezmenia samotní aktéri, ktorí spoločnosť tvoria. Nastolil model správania, ktorý umožňuje absolútnu zmenu človeka. Obracia poradie doterajších hodnôt. Určuje nový hodnotový systém na sociologickom nezmysle, akým je láska. Láska k blížnemu, láska k nepriateľovi. Je vynálezcom mechanizmu permanentného odpúšťania. Porušuje dovtedajšie základné pravidlá. Na úder sa nemá odpovedať protiúderom. Navrhuje zastaviť reťazovú reakciu úderu a odplaty. To je skutočná revolúcia.

Nuž áno, všetko krásne ideály. Lenže čo tie ďalšie dve tisícky rokov? Vymizlo zlo, vykorenil sa zločin? Pravdaže nie. Lebo človek ostal človekom. Na Vianoce dostal cestovný poriadok, ktorý by ho mohol priblížiť k vyslobodeniu, spásu, šťastiu. Záleží len na človeku, či túto ponuku využije. Dejiny Európy a sveta sú bilanciou úspechov i neúspechov kresťanstva. Toho vonkajšieho. Ak sa veci sveta zmenili k lepšiemu, je to výsledok súčtu síl zmenených jednotlivcov. Niet kolektívnej spásy. Je len spása konkrétneho človeka, teba, mňa.

Tvoj život sú tvoje súkromné dejiny. Tvoj vlastný čas. Vnútna zmena, *metanoia*, nie je výhra naveky. Je to neustály zápas. Nezmenení ľudia nemôžu vytvárať lepšiu spoločnosť. Tu kdesi je aj omyl s kresťanstvom v politike. Politickej strane nepomôžu kresťanské nálepky. Autor vianočného príbehu nie je

tvorca politického či sociálneho modelu. Nie je omietkarom vonkajšej fasády, ale upratovačom interiéru.

Vianočný príbeh je príbehom neumierajúcej nádeje. Spomienka na Ježišovo narodenie sa počas stáročí sformovala do rozmanitých tradícií. Prežil som rozličné Vianoce: v rodnej Banskej Štiavnici, na bratislavskom sídlisku aj v kanadskej Ottawe, v moslimskej Indonézii či latinskoamerickej Venezuele. Slovenské Vianoce z detstva však ostávajú v duši naveky. Symbolika rodinného stola, kde sa prestiera aj pre neprítomného či zomretého, solidarita, láska, vzájomné obdarúvanie, rozžiarené detské tváre, spoločná modlitba, polnočná omša – to všetko pomáha pochopiť veľkosť Narodenia. Nie vždy, v každom čase a na každom mieste sa darí vyčariť zvláštnu atmosféru.

Štedrý večer by nemal byť sentimentálnym útočiskom, nostalgiou včerajška.

Mám pred sebou vianočnú pohľadnicu. Postavičky vo vysokom snehu kráčajú do vrška do kostolíka na polnočnú. Ďaleko od ruchu uponáhľaného sveta. Ľudia prekonávajú stúpanie, predierajú sa snehom, zanechávajú stopy, zadýchaní postupujú k vrcholu, kde je správa o Narodení a spásе. Slovenské Vianoce.

Mať cieľ putovania, prekonať prekážky, zanechať stopy.

Vianoce sú krásne, lebo sa opakujú.

Vianoce znamenajú nádej, že aj o rok príde jar, leto a zima a nové Vianoce.

Cesta k vrcholu sa nekončí. Každý rok spomíname, že prišiel On a treba sa zmeniť.

A On príde aj tento rok.

Prijmeme ho?

Vianoce 2015